

Bevezető

Helyi értékeink és adottságaink, rendkívül gazdag épített és természeti környezetünk a regionális fejlődés legfontosabb alappillérei közé tartoznak, amelyekkel a fejlesztési terveknek versenyelőnyt biztosító tényezőkként kell számolniuk. Épített környezetünk állapota azonban egyre romlik: örökségünket mintha nem tudnánk értékelni és kihasználni.

Léteznek ugyan az épített kulturális örökség helyreállítását és értékőrző hasznosítását célzó kezdeményezések, ám ezek még nem általánosan elterjedtek, pedig kiválóan szolgálják a régiók és települések sajátos jellegének megővését és fejlesztését. A fejlesztésekre vonatkozó döntések során azonban többnyire nem érvényesülnek az értékvédelem, az épített környezet minőségének szempontjai.

A kulturális örökség fenntartható fejlesztésének politikája pozitívan hat a régió gazdasági fellendülésére, és nem elhanyagolható az életminőség javulásában megnyilvánuló hatása sem.

Egy fejlesztési program céljához kapcsolódó **kulturális infrastruktúra-fejlesztések** alapvetően a társadalmi és kulturális szolgáltatások megalapozását, a társadalmi részvétel lehetőségének megteremtését, az értékekhez való hozzáférést biztosító fizikai környezet fejlesztését célozzák. Ide tartoznak a **várospolitikai feladatokhoz kapcsolódó kulturális beruházások** is, a közösségek identitását, összetartozását erősítő, vagy a fejlesztési pillérekhez kapcsolódó, a tágabb térség esélyeit is javító infrastrukturális fejlesztések. A cél érdekében ki kell használni a térség vonzerejére alapuló **kulturális turizmus fejlesztési lehetőségeit is, ily módon is elősegítve** a gazdasági felzárkózást, a foglalkoztatás bővülését, a munkahelyteremtést, valamint a közösségi identitás erősítését.

E rövid útmutató néhány hazai kezdeményezés rövid bemutatásával, illetve angliai példák segítségével próbálja ismertetni az épített örökségben rejlő fejlesztési lehetőségeket.

A bonchidai Bánffy kastély rövid története

A fénykorában Erdély Versailles-ként számon tartott bonchidai Bánffy kastély ma is a Kárpát-medence egyik legszebb műemléke, ahova a Kolozsvárról Désre tartó műútról Válaszútnál letérve jutunk el. Nem kétséges, hogy a Bánffyaknak ebben a birtokközpontjában már a XIV-XV. századtól állnia kellett egy udvarháznak, de csak 1512-ből és 1547-ből származó adatok szólnak a bonchidai kúriáról. Az 1668 és 1674 közötti időben folyó építkezésekre utaló adatokból következtetünk arra, hogy a régi udvarházat egy jóval kiterjedtebb, hengeres saroktoronyokkal és kaputoronnyal erősített védőövbe foglalták be. 1680-ban egy katonai jelentés a környék erősítményei között Bonchidát mindjárt a Kornis család szentbenedeki kastélya után említi. Bánffy (II.) Dénesnek (1638 k.–1674) – két vármegye, Kolozs és Doboka főispánjaként, Kolozsvár, Szamosújvár és Somlyó főkapitányaként, I. Apafi Mihály fejedelem sógoraként – igénye és lehetősége is lehetett a nagyméretű, reprezentatív reneszánsz kastélykompozíció kialakítására.

Bánffy (IV.) Dénes gróf 1735-ben 12 éves gyermekként örökölte a birtokot, ifjúkora Bécsben telt el, ahonnan Mária Terézia főlovászmestereként visszatérve, 1747-ben kezdett az épület barokk átalakításához. Dénes gróf építkezései először a reneszánsz kastély előtti díszudvart körvonalazták. Ez 1747 és 1751 között épült föl a kaputorony előtti területen, ott, ahol 1736-ban még a kastély paliszáddal kerített külső udvara helyezkedett el, már akkor „lóoskolával”, istállókkal, hintószínnel és cselédségi la-

kásokkal. Az új, patkóíves alaprajzú épület-együttes szerepe az előbbivel mindenben egyezett, de kivitelezése és az építkezés minősége azonban már tulajdonosának bécsi tapasztalataihoz igazodott. A kormányzó örököse, Bánffy József 1820 táján lebontatta a reneszánsz kastély kaputornyát, és egybenyitatta a barokk díszudvart a reneszánsz kastély udvarával. A második világháború végén, 1944 őszén a visszavonuló német csapatok bosszúból fölgújtották a kastélyt, s az épülettel együtt a lángok martalékává lett a pompás berendezés is. Az utolsó tulajdonos Bánffy Miklós volt, örököse Bánffy Katalin, aki jelenleg Marokkóban él.

A háború után a „társadalmi tulajdonba” került kastély helységeit sok mindenre fel lehetett használni, az istállóban kultúrház volt egy ideig, boltok, raktárak, szükségelhelyek kaptak helyet a boltozott földszinti helyiségekben. A romokat a hatvanas

évek elején a Műemléki Igazgatóság kísérelte meg konzerválni, de az anyagi fedezet hiányában a munkálatokat hamarosan beszüntették.

Súlyosan károsult voltát hivatalosan bizonyítja, hogy a World Monuments Watch 2000-ben felvette a világ 100 legveszélyeztetettebb épületének listájára. Mérete, építészeti és történelmi értéke, valamint károsodásának mértéke miatt a kastély felújítása és használata összetett feladat, amelyet csak megfelelő, hosszú távú stratégia alkalmazásával és nemzetközi együttműködéssel lehet sikeresen teljesíteni. A helyreállítási munkálatok megkezdését a budapesti Kulturális Minisztérium és a budapesti

Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma közötti, 1999-ben aláírt egyezmény tette lehetővé. A Transylvania Trust Alapítvány és partnerei, mint a kastélyban működő Épített örökség helyreállító szakképző központ szervezői biztosíthatják az épületegyüttes minőségi felújítását és hosszú távú védelmét. A kastély (az oktatási központ mellett) kereskedelmi egységeket: vendéglőt, ajándékboltot, kávézót is magába foglal majd, ugyanakkor konferencia-központként is működni fog. A kastély-együttes a következő épületekből áll: főépület, Miklós kastély, volt konyhaépület, istálló, kapuépület és malom. Helyreállításuk és hasznosításuk az anyagi támogatások mértékétől függ.

Megújulás az örökség által: Nagy-Britannia példája

Az értékmegőrzés által vezérelt változás létfontosságú szerepet játszik a kis- és nagyvárosok társadalmi és gazdasági megújulásában, a biztonságos, stabil és fenntartható közösségek létrehozásában.

Nagy-Britanniában mára általánosan elismert az épített örökség szerepe a közösségek újraélesztésében, és hatalmas, bonyolult értékmegőrzési ipar épül köré.

Csak Angliában kb. 500 000 műemlék-épület, 20 000 védett műemlék és 9000 műemlékvédelmi terület található. Ez az épített környezet nagy részét magába foglalja, történelmi jelentőségű épületek/területek majdnem minden városban és faluban találhatók.

A közvélemény elítéli a műemléképületek lebontását, és erősen pártolja ezek felújítását és újrahasznosítását/helyreállítását.

English Heritage, a történelmi környezet védelméért felelős fő hatóság szerint:

- **A meglévő épületek újrahasznosítása a fenntarthatóság elérésének legegyszerűbb módja**
- **Az épületek újrahasznosítása és a környezet rendezés erősíti a helyhez kötődést**
- **Az új, nagy léptékű fejlesztések a történelmi épített környezetet veszélyeztetik**
- **A történelmi épített környezet helyreállítása munkahelyeket teremt, és támogatja a helyi gazdaságot**
- **Egy vonzó környezet külső beruházásokat vonzhat, illetve segíthet fenntartani a különböző, nem csak a turisztikai jellegű, helyi vállalkozásokat**
- **A történelmi épített környezet a közösségi cselekvés kiemelt helyszíne**
- **A történelmi épített környezetnek fontos helye van a helyi kulturális tevékenységekben**

Számos sikeres felújítási terv valósult meg, amelyek sikerének titka a társulás; a társulásokban részt vesznek önkormányzati szervek: megyei tanácsok, helyi tanácsok, üzleti közösségek, a helyi lakosság, érdekcsoportok, országos és nemzetközi szervezetek.

A finanszírozások különféle, köz- és magánjellegű forrásra támaszkodnak. A főbb források a Heritage Lottery Fund, English Heritage, English Partnerships, Architectural Heritage Fund, épületmegőrző egyesületek, lakásépítő szövetkezetek, helyi és megyei tanácsok, EU-finanszírozás.

A legnagyobb finanszírozó a Heritage Lottery Fund, amely évente több mint 200 millió eurót fordít erre a célra. Mostanáig több mint 34 000 projektet támogatott, összesen 4,4 milliárd euróval.

Nagy-Britannia egyik legsikeresebb felújítási tervét Grainger Town, Newcastle-upon-Tyne területén valósították meg, ahol a Newcastle-i Városi Tanács, az English Heritage, az English Partnerships, az Üzletemberek Egyesülete, a Lakossági Fórum, valamint az üzleti/várostervezési/művészeti bizottságok társulása hat év leforgása alatt a következőket érte el:

- 40 000 m² új kereskedelmi terület jött létre
- 121 épületet újra használatba vettek
- A kiskereskedelmi forgalom 60%-kal nőtt
- 1500 új munkahely létrejött és képzési tervek kidolgozása
- 280 új lakás kialakítása
- Nyilvános parkok, közterek, utcák felújítása
- **40 millió euró közfinanszírozás 183 millió euró befektetést vont maga után**

Sok kisebb példa is van az ország minden részéből arra nézve, hogy egy kezdeti, köz- és magánforrásokból való finanszírozás az összeg többszörösének megfelelő magánbefektetést vont maga után, ami a történelmi környezet megújulását és továbbfejlesztését eredményezte. A továbbfejlesztett környezet most fontos idegenforgalmi vonzerővel bír, így az épített örökségre épülő idegenforgalmat az ország egyik fő bevételi forrásaként ismerték el.

Grainger Town

Megvalósítások

- 40 000 m² új kereskedelmi terület
- 121 épületet újra használatba vettek
- A kiskereskedelmi forgalom 60%-kal nőtt
- 1500 új munkahely és képzési tervek
- 280 új lakás
- Nyilvános parkok, közterek, utcák felújítása
- **40 millió euró közfinanszírozás 183 millió euró befektetést vont maga után**

Helmsley Castle

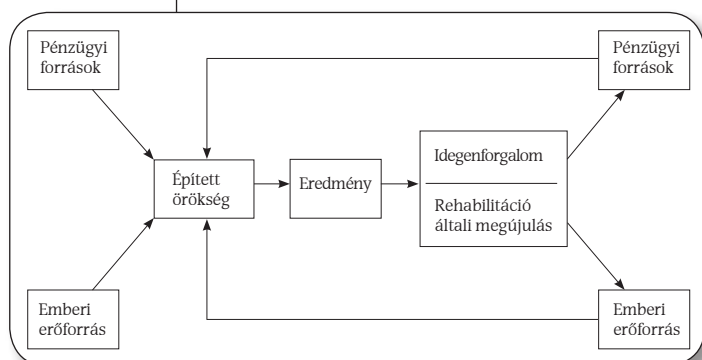
Eredmény:

- Új modern látogatóközpont
- Kiállítások, hanganyaggal kísért túra, interaktív bemutatók
- English Heritage Special rendezvények/fesztiválok
- A fenntartható turizmus jelentős fellendítése vidéki környezetben
- 1 millió euró költség 2 millió euró értékű befektetést hozott a helyi gazdaságba, 20 új munkahely kialakulása

Építettörökség-menedzsment – a közgazdász szemével

Az épített örökség felújítása, értékeinek hasznosítása multidiszciplináris tevékenység. Nemcsak szakemberek - építészek, építőmérnökök, művészettörténészek, műemlékvédelmi felügyelők - vesznek részt benne, hanem menedzserek, jogászok, civil szervezetek is. Nekik kell biztosítaniuk, hogy ezek a tevékenységek a mindennapi élet, a társadalom általános fejlődése részévé váljanak.

Közgazdaságtani szempontból bármilyen műemlékvédelmi tevékenység a következő ábrával írható le:

Az épített környezetbe tehát pénzügyi és emberi erőforrásokat fektetünk be valamilyen eredmény, haszon elérése céljával.

Melyek ezek az eredmények? Egy felújítási dokumentáció, egy adatbázis, egy helyreállított történeti épület, egy UNESCO-jegyzékbe vett település? Ez lenne a cél? Ha a tevékenység ennyiben kimerül, gazdasági szempontból a műemlékvédelemnek semmilyen továbbélési lehetősége nincs, mert semmilyen hasznot nem teremt. A haszon kifejezéstől nem kell megijednünk: tudatosan használtuk, feltételezve egy haszonélvezőt is. A haszonélvező nem más, mint a társadalom, amely az épített örökséget létrehozta, és a mai napig fenntartja.

Az elsődleges haszon az épített környezethez hozzáadott, az erőforrások felhasználásának eredményeként létrejövő többlet érték lehet. Az igazi haszonnak azonban ennél sokkal többnek kell lennie, hogy a teljes tevékenység gazdaságilag életképes legyen. Az eredménynek pénzügyi és emberi erőforrások megteremtését is magában kell foglalnia.

A pénzügyi erőforrásokat a turizmus, valamint a felújítás általi revitalizáció teremti meg, ám ez a folyamat Kelet-Európában kevésbé ismert. A turizmus jelen esetben nem belépőjegyek értékesítését jelenti, hanem iparágak egész sorát öleli fel: az épített örökség felújításában és karbantartásában szerepet vállaló szereplők mellett a szálloda- és élelmiszeripart, szállítást, stb. A közvetett és közvetlen adókon keresztül ezek a folyamat fontos mozgatórugói.

Az örökség-osztalék révén történő újjáélesztés az épített környezetbe való elsődleges befektetések sokszorozó hatásának eredménye. Egy adott épület helyreállítása a szomszédos épületek helyreállításába való befektetéseket ösztönöz, melynek eredménye egy egész környék, városrész vagy város újbóli bekapcsolódása lehet a gazdasági körforgásba, jelentős pénzügyi erőforrásokat teremtve.

A létrejövő emberi erőforrások különböznek a befektetettektől: a társadalom „lelkesezésében” nyilvánulnak meg, amely nemcsak a műemlékvédelem iránti passzív érdeklődést jelent (látogatók), hanem aktív tenni akarást is, legyen szó önkéntes munkában vagy pénzben kifejeződő adományokról vagy más támogatási formákról, amelyek megteremtik az épített örökség védelem számára létfontosságú társadalmi támogatottságot. Ezen kívül a jó minőségű épített környezetnek pszichológiai hatása is van az ember teremtő, alkotó erejére.

A keletkezett erőforrásokat vissza kell forgatni a folyamatba. Csak így beszélhetünk az épített örökség integrált, a társadalom általános fejlődésébe beágyazott védelméről.

Konkrét példa erre a Torockói Értékvédő Program, amelyet a Transylvania Trust Alapítvány Budapest V. kerületi önkormányzatának segítségével működtet. Az alapítvány közvetlen adományokban részesíti az értékes ingatlanok tulajdonosait, akik az összeget általában saját erejükből megkészszerzik vagy megháromszorozzák, hogy megfelelő módon őrizték meg épületeik állagát. Az ily módon megteremtett minőségi környezet vonzza a turistákat, és ezáltal a helyi termékeknek piacot, a lakosoknak jövedelmet biztosít. Emellett pszichológiai haszna is van, amely a társadalom lelkesezésében, további (önkéntes munkaórákban vagy pénzben megnyilvánuló) adományokban materializálódik.

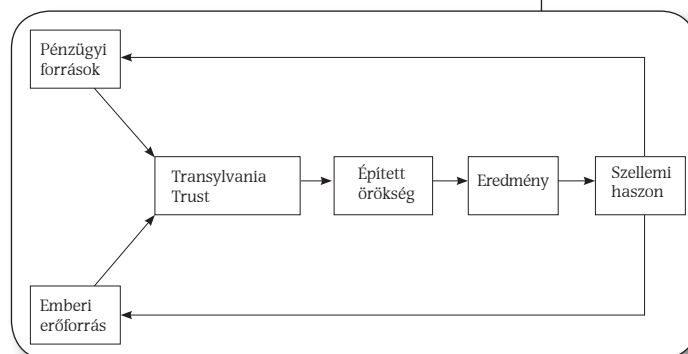
Hazánkban pillanatnyilag az épített örökség védelme néhány műemlék helyreállításának finanszírozására korlátozódik. A gond az, hogy a helyreállítási folyamat párhuzamosan nem alakult ki az épített örökség menedzsmentje, erős marketing-összetevővel. A marketing jelen esetben roppant komplex tevékenységet ölel fel, az „épített örökség” mint termék iránti „fogyasztói igény” megteremtésétől a kínált termékek és szolgáltatások reklámozásáig.

Egy ilyen marketing-stratégia életbe ültetésével nem kell megvárni a „végső” eredményeket (beszélhetünk-e egyáltalán végeredményről ebben a folyamatban?). Azonnal el kell kezdődnie, hogy meg tudja teremteni a folyamathoz szükséges erőforrásokat. Ebből a szempontból létfontosságú lenne egy országos, jogi kereteket és az adóterhek könnyítését egyaránt felölelő stra-

tégia kidolgozása. Ez utóbbi a kormány feladata, hiszen az semmilyen tevékenységet nem fog tudni támogatni, bármilyen fontos lenne is az, anélkül, hogy a társadalmi fejlődéshez hozzájáruló eredményeket tudna felmutatni. Az országos stratégiát ezután helyi szinten, a helyhatóságokkal együttműködve kell továbbfejleszteni és gyakorlatba ültetni. A helyhatóságoknak döntő szerepük van a tevékenységek sikerében, hiszen ők ismerik a helyi örökséget és igényeket. A kormány szerepe a folyamat koordinálása.

Hol van a non-profit szervezetek helye ebben a folyamatban? A civil szervezetek szerepét a Transylvania Trust Alapítvány tevékenységével fogjuk példázni, amely 1996-os létrejötté óta vállal aktív szerepet a műemlék-helyreállítás menedzsmentjében. Hogy néz ki a fenti ábra a TTA esetében?

Erőforrások: A TTA-nak nincs saját jövedelme. Adományokat gyűjt adott célok érdekében, amelyeket ezek megvalósítására használ fel.

Az emberi erőforrásokat a TTA hazai, ill. külföldi munkatársai jelentik, akik gyakran önkéntesen dolgoznak, ezáltal is támogatva a TTA erőfeszítéseit.

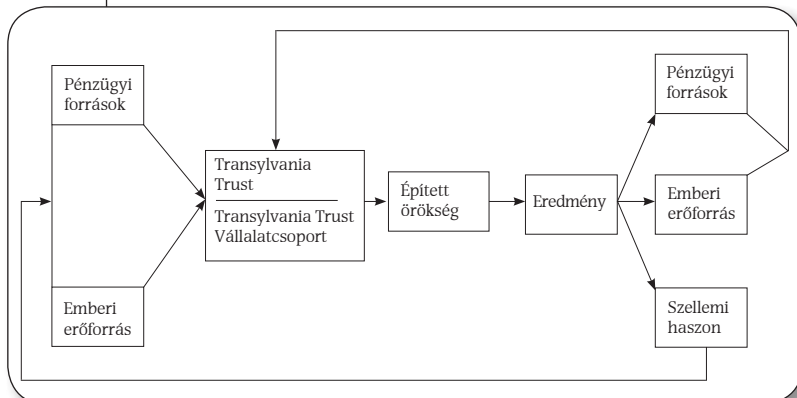
Az eredményeket védett falvak, műemlék-felújításban képzett szakmunkások, inventarizációk, adatbázisok, stb. jelentik.

A „haszon” egyelőre nem pénzügyi vagy emberi erőforrásokban materializálódik (egy dokumentáció, egy adatbázis, egy védett falu nem termel az alapítvány számára pénzügyi erőforrásokat, vagy csak nagyon hosszú távon). Ehelyett szellemi haszonról beszélhetünk, az alapítvány hírnevének növekedéséről, mely elősegíti a tevékenységének folytatásához szükséges alapok előteremtését, vagy új programok indítását (állami támogatások, amelyek feltétlenül szükségesek olyan országos jelentőségű programok számára, mint a kutatás, inventarizáció, oktatás; nemzetközi szervezetek és szervezetek támogatásai). További haszon a társadalom támogatása, mely pénzügyi források megteremtéséhez, fizikai személyek pénzbeli adományaihoz, egy támogató csoport megjelenéséhez vezethet, de emberi erőforrásokat is teremthet, az alapítvány céljai megvalósítására felajánlott önkéntes munka által.

Hogy fennmaradhasson, a TTA tevékenységének is be kell ágyazódnia a társadalom általános fejlődésébe. Az alapítvány marketing tevékenységének még hangsúlyosabbnak kell lennie, két párhuzamos irányra összpontosítva: az alapítvány szolgáltatásai iránti igény megteremtésére, és az ehhez szükséges erőforrások biztosítására. Olyan finanszírozási rendszert kell kialakítania, amely a fentebbiek mellett további forrásokat is magába foglal, így biztosítva az alapítvány tevékenységének fenntartását.

Erőforrások I. Létre kellene hozni a Transylvania Trust Vállalatcsoportot (a The National Trust Enterprises példája alapján); ez olyan cégekből állna, amelyek az alapítványt pénzügyileg támogatnák:

1. kereskedelmi tevékenységük révén, amely kapcsolódhat a műemlékvédelemhez (szakmai publikációk), vagy nem (ajándékbolt);
2. turisztikai szolgáltatások révén;
3. részvényesként különböző, hagyományos építőanyagokat forgalmazó vállalatokban;
4. részvényesként kivitelező vállalatokban.

Erőforrások II. Pénzügyi források előteremtése saját tulajdonai kihasználásával.

Következtetésként elmondhatjuk, hogy az államnak el kell ismernie a non-profit szervezetek katalizátor-szerepét, megfelelő jo-

gi-pénzügyi rendszert teremtve számukra, ideértve az adókedvezményeket (pl. a vállalatcsoport tagjai a nyereségüket teljes egészében és adómentesen forgathassák vissza a műemlék-helyreállításba) illetve az országos jelentőségű programok közvetlen támogatását.

Projektek az épített örökség hasznosításáért

Minőségi városfejlesztési módszerek – saját munkák tapasztalatai

Az utóbbi 5 évben Románia számos városában látványos változások mentek végbe. Jelenleg azt látjuk, hogy rohamosan nőtt a civil társadalom érdeklődése a közterek által nyújtott életminőség változásai iránt, amely népszerűsítés, de néha tiltakozás célpontjává is válhat.

Az állami beruházási programok hatására szintén gyarapodott a helyi önkormányzatok érdeklődése a közterek minősége iránt, így leáldozott a ritka és csupán felszínes, rövid élettartamú és korlátozott esztétikai minőségű rehabilitálások korszaka.

A közterek minőségének javítását célzó számos sikeres megvalósítás társadalmi és politikai elfogadottságának közvetlen következményeként folytatódnak a közterek felújítását, valamint a minőséget létrehozó rendszerek biztosítását célzó beruházások.

Az ilyen jellegű beruházások és projektek fő célja természetesen **az életminőség javítása a közterek minőségének javítása által**, azonban mit jelent ez, és miként érhető el a jelenlegi körülmények között?

A különböző megvalósult projekteknek a köztereket érintő módosításai illetve tapasztalatai különböző **előnyöket és hatásokat** eredményeznek a városfejlesztésben és a közterek tervezésében.

A helyi önkormányzatok a közterek átalakítása során építhetnek a várostervezésre, valamint a projektek során kialakított intézményi és nyilvános kommunikációs lehetőségekre, a szakszerű és átlátható hozzáállás előnyeire.

Azoknak a pozitív eredményeket felmutató munkálatoknak az esettanulmányai, amelyek kivitelezésében tervező irodánk tervezői vagy tanácsadói minőségben részt vett, a beruházások integrált tervezésének számos előnyét emelik ki:

A város jövőképeének meghatározása a helyi fejlesztési célok közvetlenebb megfogalmazása által pozitív hatással van a fontosabb projektek, pl. az általános városrendezési tervek vagy az integrált városfejlesztési tervek strukturálására.

A rendezési **zónák** összehangolt kijelölése lehetővé teszi az intézkedések ütemezését, valamint városi léptékű programoként való összekapcsolását.

Így egyszerűsödik **az éves költségvetések tervezése** valamint a köz- és magánberuházások ütemezése és összehangolása.

A műszaki tervezés egyeztetése a helyi önkormányzati platformok és programok politikai platformjaival az integrált megközelítés eredménye, amely biztosítja a kormányzati és lakossági érdekek kiegyensúlyozott fejlődését. Így egy kormányzati ciklus eredményei közé tartozhatnak az

egységes helyi közigazgatási munkaterv keretében megvalósított projektek, valamint a jövőbeni projektek meghirdetési is.

A közterek integrált tervezése konkrét és számszerűsíthető eredményekkel jár számos szinten:

A város általános jövőképével való összehangolás a helyi közigazgatás közpolitikáinak és programjainak támogatottságára közvetlen hatást gyakorló prioritások és érdekek összehangolása által.

A belváros gazdasági fellendítése a kereskedelem, a minőségi szolgáltatások, valamint a lakhatóság és a vállalkozások működőképes együttélése, továbbá a meglévő épített állomány felújítását és rehabilitálását célzó köz- és magánberuházások vonzása és megtartása által.

Az épület-felújítási magánberuházások támogatása szakmai tanácsadás (know-how), valamint a fennálló jogi keretben nyújtott helyi szintű pénzügyi kedvezmények biztosítása által.

A városi turizmus fejlesztése a látogatók kényelmének biztosítása, valamint az idegenforgalomnak a város életébe való integrálása által. A látogatók számának, a látogatások időtartamának növekedése, a helyi turisztikai látványosságok kialakításának ösztönzése.

A helyi gazdaság támogatása a közberuházások kiegészítéseként a magánberuházások összehangoló hatású ösztönzése által – a cél a pozitív hatások összekapcsolása, akár közvetlen összehangolás nélkül is, viszont a rendezési zónákat érintő beruházások meghatározásával és mindenkéltől ezek beindításának bemutatásával.

Hogyan lehet minőségi köztereket létrehozni?

A minőség összetevőit csak a köz- és magánérdekek és –kötelezettségek összehangolásával lehet biztosítani, hiszen ezek együttesen, nem külön-külön érvényesülnek:

- + **városfejlesztési koncepció:** elsőbbséget élvező beavatkozási zónák kijelölése és többéves beruházási programba foglalása;
- + **a köztérre vonatkozó projekt:** a lehető legjobb minőséget biztosító tervezési szolgáltatásokat eredményező közbeszerzési eljárások biztosítása, ide értjük a szakmai versenyt is;
- + **a helyi lakosság és vállalkozók bevonása** – a felújítási szándék bejelentése és a közösségi támogatás biztosítása, a lakossági szükségletek számbavétele, valamint a magánberuházások ösztönzése a jövőbeni beavatkozási zónákban;
- + a közterek létrehozásában érdekelt **közszereplők bevonása** a helyi önkormányzat főosztályain vagy felelős intézményeken keresztül – a legismertebb példa erre a közterek felújítását célzó erőfeszítéseknek a városi infrastruktúra-hálózatok korszerűsítési programjaival való összehangolása;
- + **a városrendezési elemek kiválasztása** a pályázati dokumentáció pontos strukturálása, és az ebben foglalt előírások betartásának ellenőrzése a beszerzés és kivitelezés során;
- + **a kivitelezés minőségének ellenőrzése** a tervezők bevonásával az építőteleg szakmai ellenőrzésének biztosítása érdekében, tekintettel a beruházás kivitelezése során szükséges módosításokra;

- + **a köztér használatának módját előíró szabályzat** közzététele a munkálatok befejezése után, amely a kialakított közterek megfelelő működését és állagmegőrzését biztosító intézkedéseket tartalmaz.

Miután az elmúlt években számos nagyszabású és kisebb terjedelmű projekt kivitelezésében vettünk részt különböző városokban, úgy érezzük, derűlátásra ad okot, hogy egyre több beruházásnak sikerül minőségi köztereket kialakítania.

Ugyanakkor a nemzetközi tapasztalattal összhangban megerősíthetjük azokat a tényezőket, amelyek segítségével fokozható a figyelemre méltó köztéri projektek szerepe a helyi lakosság életminőségének javításában.

A szöveget szerkesztette

Eugen PĂNESCU

A Romániai Építészek Rendjének tagja

Planwerk KFT

építészeti és városrendezési tervezőiroda
Kolozsvár

A kulturális örökség rehabilitálását támogató 2010-es európai és országos finanszírozási programok

Tartalomjegyzék

- Vissza nem térítendő támogatások Romániában
- Az alapok felhasználásának helyzete Romániában
- Finanszírozási lehetőségek a kulturális örökség megóvására
- A PNO bemutatása – a PNO finanszírozás-szervezési modellje

Vissza nem térítendő támogatások Romániában

Több mint **32 milliárd EUR** a **2007-2013** közötti időszakra:

- Strukturális Alapok (Operatív Programok) (24 262,2 millió euró)
- Nemzeti Vidékfejlesztési Terv (8 022 millió euró)
- Helyi finanszírozások – a gazdasági gyarapodás mértékének függvényében
- Helyi (állami és regionális) alapok

Az alapok felhasználásának helyzete Romániában

Több mint **32 milliárd EUR** a **2007-2013** közötti időszakra

■ Operatív Programok:

A 2007-2009 közötti időszakra kiutalt összeg: 5 642 733 423 euró

a jóváhagyott projektek összértéke (2009 decemberében): 3 373 297 470 euró

Regionális Operatív Program 5.1. – Északnyugati Fejlesztési Régió:

Kiutalt pénzügyi alap: 28 459 486 euró

Teljes területi terhelés: 43 413 063 euró (153%)

■ Nemzeti Vidékfejlesztési Terv (NVT)

322. intézkedés – 2009 végéig 291 projektre kötöttek szerződést 797,89 millió euró értékben.

Finanszírozási lehetőségek a kulturális örökség megóvására

1. ROP 5.1	2. NVT 322	3. Művelődési Minisztérium – a Nemzeti Kulturális Alap Igazgatósága által
4. Közvetlen EU-s alapok	5. Civil Alap – EGT - CEFTA tagállamok által finanszírozás: Izland, Norvégia és Liechtenstein	6. Japán Alap

1. A Regionális Operatív Program 5.1. intézkedése

„A kulturális örökség tartós restaurálása és értékesítése, valamint kapcsolódó infrastruktúrák létrehozása/korszerűsítése”

PÁLYÁZHATNAK:

- Helyi közigazgatási hatóságok;
- Központi közigazgatási hatóság;
- Felekezeti egységek;
- Civil szervezetek.

A PROJEKT ÉS TÁMOGATÁS ÉRTÉKE

- A projekt összértéke: 1 700 000 – 85 000 000 RON között
- A vissza nem térítendő finanszírozás maximális mértéke: a finanszírozható költségek 98%-a.
- A lekötött pénzalapok teljes kimerítéséig terjedő, folytonos leadási határidejű, nyílt projektpályázat.

2. Nemzeti Vidékfejlesztési Terv – 322. intézkedés:

„A vidéki gazdaság és lakosság számára nyújtott alapszolgáltatások javítása, valamint a vidéki örökség értékesítése”

PÁLYÁZHATNAK:

- Községek, hivatalos képviselőjük által;
- Vidéki települések helyi tanácsai és településközi fejlesztési társulatai;
- Civil szervezetek, kulturális és felekezeti intézmények;
- B besorolású műemlékeket vagy természeti objektumokat kezelő természetes és jogi személyek.

A FINANSZÍROZÁS TERJEDELME:

- A finanszírozható költségek 100%-a közhasznú, jövedelmet nem termelő projektek esetében. A finanszírozható költségek maximális összértéke:
 - projektenként 2,5 millió euró olyan integrált projektek esetében, amelyek hasznélvezője egy Helyi Tanács;
 - projektenként 6 millió euró olyan integrált projektek esetében, amelyek hasznélvezője egy településközi fejlesztési társulat;
 - a finanszírozható költségek összértékének maximum 70%-a jövedelemtermelő projektek esetében.
- A 322. intézkedés által finanszírozott projekteknek minimum 5 000 eurós költségvetéssel kell rendelkezniük.

Más finanszírozási lehetőségek a kulturális örökség megóvására

(Közvetlen) európai alapok - Cultura: *„EU programmes for education and training, youth, culture and citizenship in 2007-2013”*

- 1) Életen át tartó tanulási program – Comenius, Erasmus, Leonardo da Vinci, Grundtvig (6,970 millió euró)
- 2) Aktív ifjúság – Ifjak Európáért, Európai Önkéntes Szolgálat (885 millió euró)
- 3) Európa a Polgárokért – különböző régiók polgárai és szervezetei közötti együttműködés

elősegítése a kulturális csere ösztönzése érdekében

- 4) Cultura (408 millió euró)

Civilszervezeti Alap – az Európai Gazdasági Térség – CEFTA tagállamainak finanszírozásával: Izland, Norvégia és Liechtenstein (kb. 600 000 euró)

Japán Alap – „Cultural Grant Aid” (Kulturális Segély, 2 millió euró)

A Művelődési Minisztérium, Nemzeti Kulturális Alap Igazgatósága (AFCN) alapjai

- Pályázhatnak: közintézmények, civil szervezetek, kulturális tevékenységet folytató magánjogi személyek
- Rendelkezésre álló alapok: kb. 2 millió RON
- Vissza nem térítendő finanszírozás: a finanszírozható projektköltségek teljes összegének maximum 90%-a

Sikeres projekt

- A projekt megnevezése: „A KOLOZSVÁRI FARKAS UTCAI REFORMÁTUS TEMPLOM - CJ-II-M-A-07380 – REHABILITÁLÁSA”
- A projekt célja: Kolozsvár megyei jogú város turisztikai és kulturális kínálatának változatosabbá tétele a Farkas utcai református templom felújítása által
- A projekt összértéke: 17 358 556 RON
- Igényelt vissza nem térítendő támogatás: 13 669 195 RON
- Finanszírozási keret: ROP 5.1. intézkedés

A PNO szervezeti modellje a finanszírozások hatékony igénybevételére

Kezdeményezés:

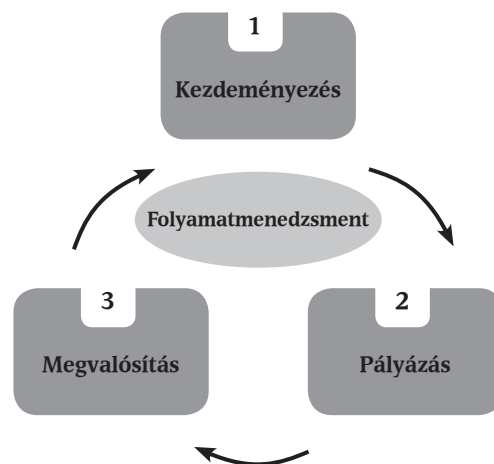
- A finanszírozási lehetőségek azonosítása és rendszerezett bemutatása
- A finanszírozási feltételek teljesítésének ellenőrzése
- Döntéshozatal a pályázat mellett vagy ellen

Pályázat:

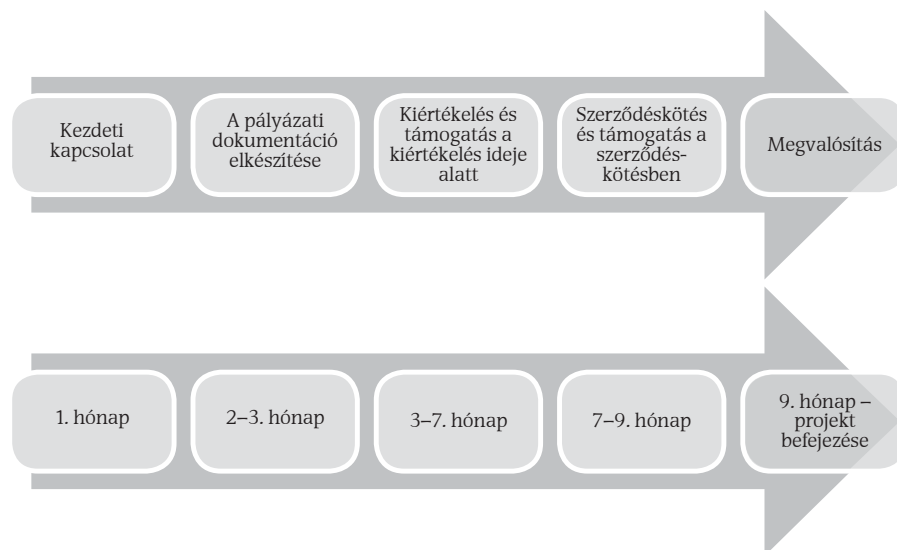
- Hatékony pályázási folyamat
- Minőségi pályázatok
- A siker esélyeinek optimalizálása

Megvalósítás:

- Projektmenedzsment-támogatás
- A megvalósítási ütemterv betartásának biztosítása
- A támogatás értékének maximalizálása

A vissza nem térítendő alapokból finanszírozott projekt becsült lefutási ideje

PNO – A szervezet jelenléte Európában

Adatok a PNO-ról

Piacvezető Európában a pályázati tanácsadás terén

A PNO Romániában

- **A vissza nem térítendő finanszírozások igénybevételére szakosodott nemzetközi tanácsadó vállalat**
- **2008:** a PNO és a RegioConsult fúziója: **országos elérhetőség**
 - Központi iroda Bukarestben
 - Regionális iroda Kolozsváron
 - Telephelyek Hargita és Kovászna megyében

www.pnoconsultants.com

A bonchidai Bánffy-kastély malmának felújítása és a falusi élet múzeumaként való hasznosítása

A PROGRAM HELYSZÍNE

Kolozs megye

**Bonchida, a Bánffy-kastély
malom-épülete**

A PROGRAM LEÍRÁSA

Románia különösen értékes épített örökséggel rendelkezik, amelynek jelentőségét azonban nem ismerik fel, illetve amelyet nem használnak ki valós értékének megfelelő módon. Mi több, az uralkodó társadalmi szemlélet szerint a műemlékek csak elnyelik a forrásokat, anélkül, hogy a befektetések látható haszonnal járnának. Egy ország kulturális öröksége mindenki közös vagyona, amelynek fenntartható fejlesztése azonban csak úgy biztosítható, ha azt beágyazzák a társadalom általános fej-

lődésébe. A kulturális örökség fenntartható fejlesztése erőforrások befektetését igényli, majd a „használatba vett” örökség maga termeli ki a pénzügyi erőforrásokat. Az épített örökséggel kapcsolatos tevékenységek nagyrészt a turizmus és a revitalizációt eredményező rehabilitáció segítségével teremtenek pénzügyi erőforrásokat. A „heritage-dividend” örökség-osztalék – a felújítás hatására történő gazdasági fellendülés.

Egyetlen műemlék felújítása további, a szomszédos épületek helyreállítását célzó befektetéseket ösztönöz, amelynek nyomán egy teljes épületegyüttes, városnegyed, vagy akár egész város kerül vissza a gazdasági körforgásba, ezáltal pedig jelentős pénzügyi erőforrások keletkeznek. Szemben, Európa kulturális fővárosa, vagy Nagybánya történelmi belvárosának felújítási

programja jól példázzák az épített örökség helyreállítását célzó befektetések sokszorozó hatását.

A malom felújítása azonban egy olyan program, amely egy vidéki környezetben található, nemzeti jelentőségű történelmi műemlék felújítására alapozva szolgálja a térség fejlesztését, a helyi közösség javára.

A kulturális örökség hasznosításán keresztül a turizmus regionális és helyi gazdasági fejlődési lehetőségeket és új munkahelyeket teremt, a gazdasági és társadalmi szempontból hátrányos helyzetű, vidéki térségek esetében is. Emellett az újonnan létrehozott munkahelyek egy része fontos lehetőséget teremt a hátrányos helyzetű (női) munkaerő foglalkoztatására.

Az ország különböző régióiban található idegenforgalmi objektumok hasznosítása hozzájárulhat a vidéki térségek gazdasági növekedéséhez azáltal, hogy elősegíti a helyi vállalkozások kialakulását és fejlődését, így az eredetileg csökkent gazdasági versenyképességű térségek vonzóvá válnak a befektetők számára.

A turisztikai tevékenység termékek és szolgáltatások széles skálája iránt teremt keresletet. A turisták és idegenforgalmi vállalatok által megvásárolt javak és szolgáltatások akár más gazdasági ágazatokból is származhatnak (kereskedelem, építőipar, szállítás, élelmiszeripar, készruha- és lábbeli-ipar, kis- és kézművesipar).

A program ÁLTALÁNOS CÉLJA a turisztikai potenciállal rendelkező kulturális örökség hasznosítása és fenntartható fejlesztése, a Bonchida-Zsuk mikrorégió vonzerejének növelése, a he-

lyi gazdaság erősítése, valamint új munkahelyek létrehozása érdekében, a fenntartható fejlődés elvei alapján.

Terveink szerint ez a projekt döntő mértékben mozdíthatja elő az általános cél megvalósulását, közvetlen hatást gyakorolva a Bonchida-Zsuk mikrorégió gazdasági fejlődésére, új munkahelyeket teremtve többek között a hátrányos helyzetű csoportok (nők, nemzeti kisebbségek stb.) számára, és elősegítve a helyi, turisztikai termelő és szolgáltató vagy kiegészítő tevékenységet folytató cégek fejlődését.

A program SAJÁTOS CÉLJAI

- 1. Egy országos jelentőségű műemlék, a bonchidai Bánffy-kastély malmának restaurálása és hasznosítása, műemlék-kód: CJ-II-m-A-07534.04**
- 2. A Falusi élet múzeumának létrehozása, amely a Bonchida-Zsuk mikrorégió fenntartható fejlődésének gazdasági mozgatórugójaként működik majd.**

A Bánffy-kastély malma kulturális és történelmi szempontból is egyedi építmény: Románia legnagyobb, műemlék-vízimalma. Mivel a malom eredeti felszerelésének egy része mind a mai napig az épületben található, és az építmény maga az idők során elszenvedett súlyos károsodás ellenére felújítható állapotban van, úgy véljük, hogy helyreállítása és újjáépítése elsődleges fontosságú feladat a Bonchida-Zsuk mikrorégió fejlődési potenciálja szempontjából.

Ezt az új funkciót a Transylvania Trust Alapítvány – a malom kezelője – a helyi döntéshozó szervekkel, a lakossággal, a Kulturális és Nemzeti Örökség Minisztérium szakértőivel, valamint romániai és külföldi, az épített örökség felújítása, a kulturális turizmus, illetve az épített környezet marketingje területén tevékenykedő szakértőkkel való tanácskozások nyomán javasolja.

A Falusi élet múzeuma nem csupán egy igen fontos romániai történelmi épület újjászületését jelenti majd, hanem jelentős számú látogatót vonzó, egyedi helyszín lesz, a látogatók pedig hozzájárulnak a falu, valamint a Bonchida-Zsuk mikrorégió gazdasági feléledéséhez. A látogatók számának növekedése közvetlenül hozzájárul az új kisvállalkozások megjelenéséhez, és ezáltal a köz- és turisztikai szolgáltatások, fa-

lusi vendégfogadók, emléktárgyboltok stb. változatosabbá válásához. Mindezek a tényezők új piacot hoznak létre a helyi mezőgazdasági termékek számára, új munkahelyeket hoznak létre, és munkavállalási lehetőségeket teremtenek nők és más, hátrányos helyzetű vidéki társadalmi csoportok számára, egy olyan régióban, ahol a munkanélküliség jóval magasabb az országos átlagnál.

A program előrelátható eredményei:

- **2018-ra évi 20000 turista látogatja majd meg a malom-épületet;**
- 15 új helyi vállalkozás;
- 45 új munkahely.

Az Északnyugati Régió, Bonchida-Zsuk Mikrorégió

Földrajzi sajátosságok

A mikrorégiót két község: Bonchida és Zsuk alkotja. Kolozs megye keleti részén helyezkedik el, két nagy domborzati egység – nyugatról a Szamos-hátság, keletről a Mezőség – találkozásánál. Észak-déli irányban a Kis-Szamos folyó szeli át.

Területén 9 falu található: Bonchida, Gyulatelke, Válaszút, Marokháza, Felsőzsuk, Nemeszsuk, Kötelend, Visa és Zsukiménes. A mikrorégió összterülete kb. 16 188 ha, azaz 161,88 négyzetkilométer. A lakosság megközelítőleg 9000 fő, a népsűrűség pedig 56 fő négyzetkilométerenként.

A térség kontinentális éghajlatát nagy hőmérsékletingadozások jellemzik, kevésbé meleg telekkel és nyarakkal. Az átlaghőmérséklet 8,2 °C.

Demográfia, népesség

A Bonchida-Zsuk mikrorégió multikulturális jellegű: románok, magyarok és romák lakják.

A lakosság nagyrészt kiöregedett, a születési arányszám pedig alacsony. Felekezettek: görögkeleti, református, pünkösdista, görög katolikus, baptista, adventista és római katolikus.

Gazdasági jellemzők

A munkaerő foglalkoztatottsági aránya alacsony. Az ipari termelés gyengén fejlett. A térségben a fő foglalkozás a mezőgazdaság: növénytermesztés és állattenyésztés. A

mezőgazdaság jelentős hányadát a zöldségtermesztés teszi ki.

A mikrorégió területén több családi vállalkozás, valamint a 2004. évi 300. törvény alapján kiállított vállalkozói engedéllyel rendelkező egyéni vállalkozó tevékenykedik, két korszerű búzamalom működik (Kötelenden és Nemeszsukon). Több, külföldi tőkéjű cég is van.

A mikrorégió területén működő cégek és gyárak mezőgazdasági felszerelések előállításával, fafeldolgozással, gyümölcs- és zöldségfeldolgozással, hő- és hangszigetelő anyagok gyártásával, valamint kereskedelemmel foglalkoznak.

A mikrorégió területén működik a Nokia szerelőcsarnoka, valamint más cégek is, mint pl. a Hirsh Porozell vagy Riela, ezek azonban nem a gyenge szakképzettségű helyi lakosságot foglalkoztatják, illetve nem alkalmazzák a roma kisebbséghez tartozó személyeket, sem a 40-50 év közötti nőket.

A mikrorégió közlekedési infrastruktúrája
Közlekedési útvonalak

Bonchida és Zsuk községeket az 1 C országút szeli át észak-dél irányban, mely 11,3 km hosszúságban halad át Válaszút, Nemeszsuk és Zsukiménes helységeken, összekötve ezeket Kolozsvárral (amely 25 km távolságra helyezkedik el), valamint Szamosújvárral (30 km távolságra).

Mindkét község rendelkezik vasútállomással. A 401-es fő vasútvonal biztosítja az összeköttetést Kolozsvár, illetve a dési vasúti csomópont felé.

A kolozsvári nemzetközi repülőtértől Bonchida az 1C országúton haladva 21 km távolságra helyezkedik el, ami gépkocsival kb. félórás utat jelent.

A Kolozsvár Metropolisz projekt tervei között szerepel a közszállítási hálózatok fejlesztése is, ennek keretében pedig a Munka sugárúti (B-dul. Muncii) villamos-vonal Zsukig való meghosszabbítása.

Kulturális sajátosságok

A mikrorégió sajátos értéke turisztikai szempontból a bonchidai Bánffy-kastély, amely részlegesen fel van már újítva.

A terület turisztikai potenciálja jelentős, azonban kihasználatlan.

A mikrorégió szintjén azonosított prioritások között főként a következők foglalnak helyet:

- a vidék többnemzetiségű jellegének megőrzése
- KKV-k fejlesztése
- infrastruktúra fejlesztése (csatornahálózat, községi utak stb.)

- a vidék turisztikai potenciáljának fejlesztése
- munkanélküliség csökkentése
- a regionális kulturális értékek hasznosítása

A bonchidai Bánffy-kastély Románia egyik legjelentősebb történelmi műemléke.

A hajdanában *Erdély Versailles*-aként emlegetett bonchidai Bánffy-kastély fokozatosan, több szakaszban épült a XVI. századtól kezdődően. A Szamos partján elhelyezkedő kastély tornyai már Válaszút elhagyása után látszanak a Kolozsvár és Dés közötti úton haladva. A legelső épületeket 1581-ben kezdték építeni. A kastély átépítését 1747-ben Bánffy Dénes kezdte el. Az új épületek, a lovarda, istálló és cselédlakások a bécsi császári barokk szellemében épültek. A belső udvart több mint 30 barokk szobor díszítette, amelyek Ovidius *Átváltozások* című művének szereplőit ábrázolták. Bánffy József 1820-ban lebontatta a kapuépületet, ezzel tágítva az udvart, valamint vízimalmot építtetett a kastély mellé. Ugyancsak az ő nevéhez fűződik az angolpark kialakítása.

Az épületegyüttes hatalmas pusztulást szenvedett 1944 őszén, amikor a visszavonuló német katonák felgyújtották és kirabolták a birtokot. Odaveszett a bútorkészlet, a könyvtár, a híres portrégaléria, valamint a szoborgyűjtemény is. A fényűző belső világát mára csupán néhány korabeli fénykép őrizte meg.

A bonchidai kastély súlyos állapotát 2000-ben ismerték el hivatalosan is, amikor felvették a világ 100 legveszélyeztetettebb műemléke közé.

Az ingatlan jelenleg átfogó restaurálási és újjáépítési munkálatok tárgya, melyeknek célja visszaadni hajdani ragyogását. **2005-ben a kastély egyik épületében megnyílt az Építettörökség-felújító Szakképző Központ a Transylvania Trust Alapítvány és az egyesült királyságbeli Institute of Historic Building Conservation égisze alatt.** A központ 2008-ban nyerte el az Európai Unió és az Europa Nostra közös nagydíját az általa folytatott képzési tevékenységért. Évente megrendezésre kerülnek a Bonchidai Kastély Napok, valamint egyéb kulturális rendezvények.

A vízimalom helyreállítása és újraellesztése a Bánffy-kastély felújítási stratégiájának szerves részét képezi, emellett azonban különálló projekt, amely egyértelműen elhatárolódik a kastély-együttes helyreállításától, úgy földrajzi elhelyezkedése által (a kastély falain kívül), mint választott funkciójának köszönhetően.

A program szükségességének indoklása

Szükségessége a mikrorégió gazdasági újjáéledése szempontjából – KKV-k ösztönzése és új munkahelyek létrehozása.

Az EU munkaerő-foglalkoztatási stratégiája szerint a közbefektetéseknek a leginkább rászorulóknak számára kell biztosítaniuk a munkaerő-piacra való belépést: főként a csökkent képességűeknek, hátrányos helyzetű csoportoknak illetve a kis cégek alkalmazottainak. A Bonchida-Zsuk mikrorégió esetében, ahol a lakosság 40%-ának jövedelme kizárólag a mezőgazdaságból származik, az életszínvonal pedig jóval alacsonyabb a környező városokénál (Kolozsvár, Szamosújvár, Dés stb.), igen szűkösek a kis- és középvállalatok fejlődésének lehetőségei, a pénzforrások, illetve a piaci kereslet hiánya miatt. A legnagyobb romániai műemlék-malom helyreállítása nyomán létrehozandó *Falusi élet múzeuma* jelentős számú turistát fog ide vonzani, akik így a helyiek által nyújtott turisztikai szolgáltatások fogyasztóivá válnak.

A molnárságnak Bonchidán 700 éves hagyománya van. A falunak a Mezősegen, ezen belül is a Szamos partján való fekvése kitűnő lehetőségeket nyújtott a mezőgazdaság fejlődésére.

A kastélyt birtokló Bánffy család valószínűleg építtetett egy malmot a kastély építésével egyidejűleg, ez azonban nem volt eléggé nagy ahhoz, hogy ki tudja elégíteni a család, valamint a helyi és a környékbeli lakosság egyre növekvő szükségleteit. Ezért 1820-ban, a régi kapuépület lebontásának évében, 6 tengelyű vízimalom épült a kastély közvetlen szomszédságában, ám annak falain kívül. Ez a malom a közösségi élet egyik fontos csomópontja volt, hiszen itt dolgozott, illetve ide jött örölni a Bonchida-Zsuk mikrorégió teljes lakossága.

A tervezett projekt keretében ezt a rendkívüli teret kívánjuk újjá éleszteni, általa szemléltetni a romániai és külföldi turisták számára a XIX. századi hagyományos erdélyi falusi életmódot. Nézetünk szerint az Európai Unióhoz való csatlakozás, a mezőgazdaság gépesítése és a régi mesterségek és eszközök, valamint a molnári munkához és általában a mezőgazdasághoz fűződő hagyományos szokások eltűnésének növekvő veszélye teszik szükségessé egy ilyen jellegű múzeum megnyitását.

A múzeum kulturális, turisztikai és oktatási természetű kínálatként jelentkezik, sajátos helyi szükségletekre válaszul. Az épület a malom optimális működéséhez szükséges történeti térfelosztásával teljes körű restaurálásra kerül, a fennmaradt, 190 éves felszerelésekkel együtt, amelyeket a látogatók megtekinthetnek majd. Ezek többek között: a kerek hajtómű tengelyei és az ehhez tartozó fogaskerekek, malomkövek, lisztesládák, a táplálócsatorna stb. A helyreállított épület és felszerelés mellett a belső tér korszerű multimédiás élményt nyújt majd, amelyen keresztül a látogatók filmek, bemutatók segítségével nyerhetnek betekintést a hajdani falu életébe. A látogatók megismerhetik a gabona termesztésének, betakarításának és feldolgozásának módját az elvetett búzaszemtől a kemencéből kivett friss kenyérig, valamint az állattenyésztés és a mezőgazdasági termékek (len, gyapjú stb.) feldolgozásának hagyományos módjait. Emellett aktív

résztvevői lehetnek a bemutatott folyamatoknak, hozzáférhetnek egyes hagyományos felszerelésekhez és eszközökhöz, ami által a klasszikus múzeumi látogatásnál közelebbről tapasztalhatják meg a hagyományos életmódot.

viszont megnyílik majd a közönség számára.

A program követendő gyakorlati példává válhat országos szinten. Igen kevés példa van arra, hogy falusi környezetben restaurált műemléket interaktív és fenn-

Így a projekt haszonélvezői (hazai és külföldi turisták, romániai oktatási intézmények: iskolák, középiskolák, egyetemek, főiskolák) átélhetik – gyakorlati bemutatók és virtuális képek, kiállítási modulok és közvetlen személyes részvétel útján egyaránt – egy ilyen jellegű épület szerepét a közösség életében, hatását ennek társadalmi és gazdasági fejlődésére.

A Falusi élet múzeuma nem csupán egy igen fontos romániai történeti épület újjászületését jelenti majd, hanem jelentős számú látogatót vonzó egyedi helyszín lesz, akik jelenléte hozzájárul a falu, valamint a Bonchida-Zsuk mikrorégió gazdasági feléledéséhez. A műemlék erősen leromlott állapota miatt soha nem volt látogatható, a múzeum létrehozása után

tartható módon nyissanak meg a közönség számára. Hisszük, hogy ez a múzeum példaként szolgál majd más közösségeknek is a számukra fontos épületek helyreállítására, a közösség javát, valamint a térség fenntartható fejlődését célzó újra-hasznosítására.

A program lehetséges haszonélvezői / célcsoport

Közvetlen haszonélvezők:

a.) Hazai és külföldi turisták: A mikrorégió turisztikai vonzerejét a már részlegesen felújított Bánffy-kastélynak köszönheti. A kastélyt jelenleg kb. 15000 turista látogatja meg évente. Emellett megemlíthetők még turisztikai potenciálként a

válaszúti Bánffy-udvarház, a felsőzsuki Teleki-kastély, a bonchidai, XI. századi református templom, valamint a térség népi építészeti értékei. Becslésünk szerint a térség turisztikai potenciálja jelentős, de mindaddig kiaknázatlan. A kastély szomszédságából is hasznót húzó malom és múzeum ideális turisztikai célpont. Emellett a múzeum egyedülálló interaktív jellege – a kiállított tárgyak használhatóak, a terek bejárhatóak mindenki számára – szintén hozzájárul a turisztikai forgalom növekedéséhez.

b.) Romániai oktatási intézmények – iskolák, középiskolák, egyetemek, főiskolák stb.: a helyreállított épület különböző oktatási célú helyiségeket tartalmaz majd – köztük egyik közbelső térben kialakított 35 férőhelyes előadóteremmel – így a múzeum ideális helyszín lesz rendkívüli történelem-, földrajz-, művészet-, rajz-, természettudomány stb. órák számára. A játszótér főleg a kisiskolásokat és kisebb gyerekeket vonzza majd, míg a vetítőterem és kiállítások számára kialakított helyiségek az egyetemistákat, főiskolai hallgatókat és szakiskolásokat célozzák meg.

c.) Helybeliek, akik köréből a szükséges munkaerő kikerül: a program jellegeből adódóan a munkaerő-szükséglet két alcsoportra osztható: a helyreállítási munkálatok kivitelezése során létrejövő munkahelyek, illetve az objektum működtetéséhez kapcsolódó munkahelyek. Mindkét csoportban fontos szempontnak tekintjük a helyi emberi erőforrások kiaknázását. A felújítási munkálatok kivitelezése során körülbelül 20 személy alkalmazása szükséges (kőműves, ács, kőfaragó stb.), míg az objektum használatba adása után további 6 munkahely létesül (fogadó személyzet, idegenvezetők, kisegítő személyzet).

Közvetett haszonélvezők:

Környékbeli vállalkozók és ezek kisvállalkozásai: A környék turisztikai forgalmának felélénkülésével új szükségle-

tek jelennek meg, a már meglévők pedig felerősödnek, ami új kisvállalkozások, kereskedelmi társaságok megjelenését vonja maga után. Az olyan területek, mint: személyszállítás, szállás, étkeztetés, turisztikai szolgáltatások fellendülnek, fejlődésük pedig további munkahelyeket teremt, és sokszínűbbé válnak a környéken kínált szolgáltatások is. Emellett fejlődésnek indulnak a hagyományos kézműves-műhelyek, és emléktárgy-boltok jelennek meg.

Várt eredmények

A legfontosabb eredmények a Bonchida-Zsuk mikrorégió gazdasági újjáéledése, valamint a műemlék jellegű malom helyreállítása és múzeummá való hasznosítása során keletkező új munkahelyek. Újjászületik majd Románia leglátványosabb műemlék-malma, tovább növelve a környék vonzerejét, ami így tartós, a helyi értékekre, emberi és anyagi erőforrásokra alapozó fejlődésnek indulhat. Egyediségének köszönhetően jelentős számú látogatót fog vonzani, ezzel pedig hozzájárul a falu és a Bonchida-Zsuk mikrorégió gazdasági felélénküléséhez.

Építettörökség-menedzsment – Bánffy-kastély, Bonchida

